

професійного образования Швеции. На основе теоретического анализа предлагаются возможные пути для их творческого внедрения в образовательную практику Украины.

Ключевые слова: професійно-технічна школа, технологічне образование, преподаватель, система образования, учебный план, педагогические технологии

Integrateabilities of the Swedish model of trade education of schoolboys and preparation of teachers for educational practice in Ukraine.

In the article considered the achievements and content of current models of vocational training schools and training of future teachers of vocational education in Sweden. Based on theoretical analysis authors suggests some ways of creativity implementations for educational practice in Ukraine.

Keywords: vocational training school, technology education, education system, curriculum, educational technology

Карпюк Р. П.

Луцький національний технічний університет

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ІНТЕГРАТИВНА ОСОБИСТІСНА ВЛАСТИВІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті зазначено, що творчий потенціал особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання є інтегральною цілісністю природних і соціальних сил людини, яка забезпечує її суб'єктивну потребу в творчій самореалізації й саморозвитку.

Ключові слова: творчий потенціал, майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання.

Категорія “потенціал” належить до загальнонаукових понять, методологічне значення яких надзвичайно важливе для педагогіки. Термін “потенціал” (від лат. *potencia* – сила) у філософії трактується як джерело, можливість, засіб, запас, що може бути використаний для вирішення будь-якого завдання, досягнення певної мети. Педагогічна функція потенціалу реалізується в керівній ролі творчої діяльності особистості, що є основою творчого перетворення життєдіяльності. Р. О. Павлюк вказує, що “сучасна концепція змісту професійної педагогічної підготовки ґрунтується на принципах гуманізації, диференціації та інтеграції, головною метою реалізації яких є формування гармонійно розвинутої творчої особистості” [3, с. 15].

Метою статті є з'ясування особливостей формування творчого потенціалу майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання.

Термін “творчий потенціал” часто є синонімом понять “творча особистість”, “креативність”, “обдарованість”.

Сучасний стан дослідження творчості охарактеризовано, на думку І. В. Воронюк, як “процес зближення двох підходів: процесуального (дослідження фаз, станів, стадій та результатів перетворення предмета творчості) та особистісного (дослідження суб'єкта творчої діяльності: його потреб, мотивів, знань, умінь, навичок, властивостей, самосвідомості, емоцій, почуттів) (Д. Б. Богоявленська, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, Г. С. Костюк, О. М. Матюшкін, В. С. Мерлін, В. О. Моляко, В. В. Рибалка, В. М. Русалов, М. О. Холодна, В. С. Юркевич та ін.)” [1, с. 5].

В. Г. Риндак визначає поняття “творчий потенціал” особистості як систему особистісних якостей (винахідливість, уява, критичність розуму, відкритість до всього нового), котрі дають можливість оптимально змінювати прийоми дії відповідно до нових умов, знань, умінь, переконань, які визначають результати діяльності (новизну,

оригінальність, у кінцевому підсумку унікальність підходів суб'єкта до здійснення діяльності), що спрямовують особистість до творчої самореалізації й саморозвитку [4].

Зміст поняття “творчий потенціал”, зазначає В. Г. Риндак, у психології й педагогіці тлумачиться так: сукупність реальних можливостей, умінь і навичок, що зумовлюють їхній розвиток (Л. Г. Піхтовніков, Л. Н. Москвічева) [4]. Автор вказує, що це визначення спирається насамперед на семантичну сутність поняття “потенціал”; синтетична (інтегруюча) якість, яка характеризує рівень можливостей особистості, що здійснює діяльність творчого характеру (І. О. Мартинюк, В. Ф. Овчинніков); соціально-психологічна установка на нетрадиційне вирішення протиріч об'єктивної реальності (Е. В. Колесникова); спеціальна якість, що характеризує ступінь відповідності діяльнісних якостей індивіда соціальній нормі (певній соціальній ролі), необхідна для самовизначення як суб'єкта творчості (С. Р. Евінзон); характерна властивість індивіда, що визначає ступінь його можливостей у творчому самоздійсненні й самореалізації (М. В. Копосова); розвинене почуття нового, відкритість усьому новому; система знань, переконань, на основі яких будується, регулюється діяльність людини; це високий ступінь розвитку мислення, його гнучкість, нетерпимість і оригінальність, здатність швидко змінювати прийоми дії відповідно до нових умов діяльності (Т. Г. Браже); інтегративна особистісна властивість, що виражається у ставленні (позиції, установці, спрямованості) людини до творчості (А. М. Матюшкін) [4].

Підходи учених до визначення сутності, характеру, складових та ролі творчого потенціалу у процесі розвитку особистості є досить неоднозначними. Результати дослідження аспектів творчої особистості дозволили констатувати С. В. Хмельковській, що “у науці немає єдиної думки щодо якісних і кількісних показників творчого потенціалу” [5, с. 7]. Основною причиною нечіткого визначення поняття і ролі потенціалу в процесі розвитку творчої особистості є, по-перше, його порівняння, а в окремих випадках і повна ідентифікація з поняттям “обдарованість”, “талант”, “творча особистість” (Д. Б. Богоявленська, В. О. Моляко, С. О. Сисоєва) [5, с. 7]. По-друге, вживання та використання поняття “творчий потенціал особистості” у науковій психологічній і педагогічній літературі є подекуди досить вільним. По-третє, у зміст поняття “творчий потенціал” входять характеристики творчої особистості, творчого мислення, творчих здібностей (П. Ф. Кравчук, О. А. Лук, Н. Ю. Посталюк). Визначення сутності потенціалу ускладнюється й багатоплановою системою взаємозалежних характеристик: активності, волі, мети, стилю діяльності, здібностей, мотивів тощо [5, с. 7].

Творчий потенціал будь-якої людини називається, як зауважує І. А. Крим, *ознаками творчої особистості*. При цьому учені наводять різний перелік таких ознак [2, с. 77].

Перша група ознак творчої особистості: здатність особи помічати і формулювати альтернативи, ставити під сумнів на перший погляд очевидне, уникати поверхневих формулювань; уміння вникнути в проблему і в той же час відірватися від реальності, побачити перспективу; здатність відмовитися від орієнтації на авторитети; уміння побачити знайомий об'єкт з абсолютно нового боку, у новому контексті; готовність відмовитися від теоретичних думок, поділу на чорне і біле, відійти від життєвої усталеності заради невизначеності і пошуку [2, с. 77].

Друга група ознак творчої особистості: легкість асоціювання (здібність до швидкої і вільної зміни думок, здатність викликати у свідомості образи і створювати з них нові комбінації); здібність до оцінних думок і критичність мислення (уміння вибрати одну з багатьох альтернатив до її перевірки, здібність до перенесення рішень); готовність пам'яті (оволодіння достатньо великим обсягом систематизованих знань, упорядкованість і динамічність знань) і здібність до згортання операції, узагальнення і відхилення неістотного [2, с. 77].

Третя група ознак творчої особистості: креативність як здатність перетворювати здійснювану діяльність на творчий процес (традиційно називають сім ознак креативності: оригінальність, евристичність, фантазія, активність, сконцентрованість, чіткість, чутливість) [2, с. 77].

Структуру творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання ми розглядаємо як сукупність таких складових: *потенційної* складової (індивідуальні психічні процеси, здібності); *мотиваційної* складової (переконавання, готовність як внутрішньоособистісна структура, механізм, що забезпечує актуалізацію здібності й соціально-психологічну установку на розгортання сутнісних сил індивіда: потреб, ціннісних орієнтацій, мотивів); *когнітивної* складової (знання, уміння, способи діяльності й самовираження, здобуті у результаті освіти, творчої діяльності, соціалізації) (рис. 1).

Рис. 1. Структура творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання

Для з'ясування умов розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання важливим є уточнення рівнів інтелектуальної активності, які виокремлюють психологи.

Вищий рівень інтелектуальної активності – креативність, тобто здатність виходити за межі конкретної ситуації. Майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання, що перебуває на цьому рівні, після знаходження якої-небудь закономірності не зупиняється на досягнутому, а намагається визначити, що за цим стоїть. *Перший рівень – стимулюючо продуктивний або пасивний*. Це діяльність, зумовлена щоразу якимось стимулом, безініціативне сприйняття того, що задано ззовні.

Другий рівень – евристичний. Він характеризується проявом того або іншого ступеня інтелектуальної ініціативи, не стимульованої ні зовнішніми факторами, ні суб'єктивною оцінкою діяльності. Вирішення завдання є продуктом логічного аналізу, що дозволяє

заглибитися в об'єкт, почерпнути з нього нове знання. Умови розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання характеризуються високою творчою спрямованістю. Їм притаманний такий рівень проникнення у професію, при якому "світ роботи" і "світ інформації" виявляються тісно пов'язаними. Вони активно сприймають інформацію за допомогою ЗМІ й використовують її у роботі. Високо оцінюючи інформацію як засіб виховання й самоосвіти, студенти цього типу досить винахідливі. Для них повнота життя, розмаїтість вражень, широта інтересів – особиста й професійна необхідність.

У цьому зв'язку самореалізація, як зазначає В. Г. Риндак, характеризує процес розгортання сутнісних сил у єдності самооб'єктування й самосуб'єктування (споглядання, пізнання себе у предметному світі, різноманітні культурно-історичних цінностей, людських стосунках, до створення яких особистість була безпосередньо причетна) [4]. Самореалізація характеризує людину як у стихійно-життєвому, так і в інституціонально-організованому процесі, є фактором самоствердження не тільки через створення предметного світу, а й через самостворення й саморозвиток. При цьому саморозвиток розглядається як закономірна зміна індивіда. У результаті саморозвитку виникає новий якісний стан особистості і її діяльності, що відповідає процесу актуалізації й творчому потенціалу особистості.

Дослідники (Л. В. Сохань, В. А. Тихонович) виокремлюють такі сутнісні характеристики творчого потенціалу:

1. *Багаторівневість змісту* (відображенням є полісемантичність поняття "творчий потенціал особистості"). Автори виокремлюють такі рівні: широкий рівень – це потенційне утворення розглядається як загальна властивість психічних сил, які розвиваються; проміжний: за основу береться максимально можливий рівень розвитку певної властивості, детермінований, з одного боку, анатомо-фізіологічними, психічними характеристиками людини, а з іншого, – конкретним станом розвитку суспільства, прийнятої в ньому нормою творчої самореалізації й самоздійснення, трансльованої, у тому числі, й через систему освіти; вузький рівень – на перший план виступає рівень розвитку аналізованого потенційного утворення, характерний для статистичної більшості проявів конкретної соціально-історичної ситуації.

2. *Діалогічність*. Реалізація творчого потенціалу є діалогом потенційного й актуального в особистості з навколишнім світом й іншими людьми, людини із самою собою. Діалог, за визначенням Г. М. Кучинської, – це суб'єкт-суб'єктна взаємодія різних значенневих позицій. Він становить вирішальний інтелектуальний центр саморегуляції особистості, забезпечуючи формування й розвиток індивідуальної й авторської позиції особистості.

3. *Соціальність*. Поряд із природою (зміна з віком психофізичних показників людини) і індивідуально-особистісною динамікою (ускладнення внутрішнього життя, збагачення когнітивної й потребово-мотиваційної сфер, розвиток свідомості) процес розвитку творчого потенціалу особистості має соціально-історичну динаміку (зміни, продиктовані розвитком суспільства, зокрема наявністю "соціального запиту" на творче самоздійснення людини, прийнятою "соціальною нормою" подібного самоздійснення).

4. *Системність*. Творчий потенціал вирізняється системним характером, завдяки чому він має всі атрибути, властиві системам, що самоорганізуються та саморозвиваються (стійкість, потреба в розвитку й самореалізації) і власну внутрішню логіку розвитку.

Творчий потенціал, як вважає М. О. Шопіна, пов'язується зі здатністю самостійно ставити і вирішувати в тому чи іншому вигляді значущі проблеми [6, с. 12]. На думку автора, "його можна представити у вигляді сукупності різних можливостей, потенціалів: перетворювально-предметного (навички, уміння), пізнавального (інтелектуальні здібності), аксіологічного (ціннісні орієнтації), комунікативного (морально-психологічні якості), художнього (естетичні здібності) і таке інше" [6, с. 12].

Характеристика творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання охоплює, на нашу думку, такі ознаки й критерії:

– *знання* щодо рефлексії; сутності творчого потенціалу й процесу його розвитку; філософських, соціологічних, психологічних й педагогічних теорій людини, суспільства й творчості у їхньому генезисі; змісту і технології освіти у соціальному, історичному й методичному аспектах; технології й методики організації процесу навчання, що формують творче мислення, забезпечують трансляцію знань і способів творчої діяльності; технології й методики організації простору життєдіяльності, що сприяють становленню творчої особистості; основ валеології; пізнавальних процесів (пам'ять, увага, уява, мислення); сутності імпрровізації як виду й компонента творчості, специфіки, структури й видів педагогічної імпрровізації; сутності наукової творчості й умов її розвитку; сутності педагогічного дослідження, його логіки, методів; сутності педагогічного передбачення й прогнозування;

– *уміння*: рефлексивної діяльності; конструювати процес навчання, спрямований на розвиток творчої особистості, розкриття її особливостей у навчальній творчості; організувати діяльність інвалідів та осіб з особливими потребами відповідно до їх нахилів і запитів, розвивати гнучкість, нестереотипність, оригінальність мислення; долучатися до пізнавальної діяльності, організувати самостійний пошук вирішення проблем; генерувати ідеї; розвивати уяву, інтуїцію, творче натхнення, фантазію; імпрровізувати;

– *переконання*: усвідомлення сутності творчого потенціалу й процесу його розвитку, підвищення рівня професійної компетентності, основ творчої домінанти, педагогічної імпрровізації, евристичної діяльності одночасно як індивідуально необхідних і внутрішньо прийнятих;

– *стосунки*: захопленість; активний пошук оригінальних ідей, нестандартних рішень; співробітництво; співтворчість; усвідомленість; самореалізація;

– *спрямованість*: на рефлексію педагогічної діяльності; на створення особистісної установки на оволодіння сутністю творчого потенціалу й процесу його розвитку; на підвищення рівня професійної компетентності; на створення основ творчої домінанти, педагогічної імпрровізації;

– *здатності*: винахідливість; розвинена уява; відкритість до всього нового; здатність швидко змінювати прийоми дій відповідно до нових умов діяльності; відчувати емоційний стан іншої особи; розуміти й приймати унікальність будь-якої особистості.

Таким чином, творчий потенціал особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання ми розглядаємо як сукупність реальних можливостей, умінь і навичок, на основі якого будується й регулюється її діяльність, розвивається почуття відкритості до всього нового нестереотипного й оригінального та здатність швидко змінювати прийоми дій відповідно до нових умов діяльності у сфері адаптивної фізичної культури.

Використана література:

1. *Воронюк І. В.* Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / І. В. Воронюк. – К., 2003. – 20 с.
2. *Крым И. А.* Развитие творческого потенциала студентов в рамках курса “Культура речи” / И. А. Крым // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 91. – С. 77-78.
3. *Павлюк Р. О.* Формування умінь майбутніх учителів іноземних мов до творення віртуальної педагогічної взаємодії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Р. О. Павлюк. – Вінниця, 2009. – 20 с.
4. *Рындак В. Г.* Творческий потенциал учителя как педагогическая категория // <http://www.oim.ru/reader.asp?whichpage>.

5. Хмельковська С. В. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / С. В. Хмельковська. – Одеса, 2005. – 20 с.
6. Шопіна М. О. Образна символіка як чинник розвитку творчого потенціалу молодшого школяра : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія" / М. О. Шопіна. – К., 2009. – 16 с.

Карпюк Р. П. Творческий потенциал как интегративное личностное свойство будущего специалиста по адаптивному физическому воспитанию.

В статье отмечено, что творческий потенциал личности будущего специалиста по адаптивному физическому воспитанию является интегральной целостностью естественных и социальных сил человека, который удовлетворяет ее субъективную потребность в творческой самореализации и саморазвитии.

Ключевые слова: творческий потенциал, будущий специалист по адаптивному физическому воспитанию.

Karpyuk R. Creative potential as computer-integrated personality property of future specialist on adaptive physical education.

Creative potential of personality of future specialist on adaptive physical education is integral integrity of natural and social forces of man which satisfies its subjective requirement in creative self-realization.

Keywords: creative potential, future specialist on adaptive physical education.

Кільдеров Д. Е.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МИСЛИТЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗАННЯ ГРАФІЧНИХ ЗАДАЧ

У статті розкривається сутність поняття "уявлювання", етапи проведення теоретичного аналізу розумової діяльності у процесі розв'язання графічних задач, визначена послідовність створення уявних образів об'єктів, виконано опис узагальненого алгоритму уявних перетворень предмета.

Ключові слова: графічна діяльність, розумова діяльність, уявлювання, уявні просторові перетворення, графічна задача.

Актуальність теми. В умовах сучасного інформаційного суспільства все більш помітною стає інтелектуалізація більшості видів трудової діяльності людини. Показником цього стає необхідність уявно передбачати перебіг технологічних процесів, обирати оптимальні варіанти кінцевих результатів виробничих процесів та багато іншого. Тому цілком закономірно, що кожний учасник виробничого процесу повинен вміти вільно оперувати динамічними образами засобів і продуктів діяльності. Для цього в кожній людині повинно бути сформоване просторове мислення. Саме воно забезпечуватиме свідоме засвоєння професійних виробничих знань, оперування різними знаковими моделями, які замінюють реальні виробничі об'єкти.

Мета статті – виявити послідовність створення уявних образів об'єктів та виконання дій пов'язаних з їх уявним видозміненням у процесі розв'язання графічних задач.

Виклад матеріалу. Діяльність учнів у процесі розв'язання задач на уявні просторові перетворення образів предметів сприяє загальному розвитку мислення і його творчої спрямованості, вдосконаленню уміння аналізувати вихідні дані з різних точок зору,